

In het kort

Bekwaamheid beter borgen

Goede leraren zijn cruciaal voor het onderwijs.
De overheid heeft de grondwettelijke taak om de
bekwaamheid van aanstaande leraren te waarborgen
en doet dat samen met lerarenopleidingen en het brede
onderwijsveld. Deze waarborging schiet nu tekort.

onderwijsraad

De Onderwijsraad adviseert de minister van Onderwijs de wettelijke kaders voor de waarborging toereikend te maken. De wettelijke bekwaamheidseisen moeten dekkend zijn en de kern van het leraarschap voldoende concreet beschrijven. Ook adviseert de raad specifiek aan te geven hoe die bekwaamheid in de eindfase van de opleiding moet worden getoetst. Omdat de geadviseerde kaders wettelijk zijn, gelden ze voor alle lerarenopleidingen.

Opvolging van deze aanbevelingen biedt de zekerheid dat ongeacht de route die studenten volgen om leraar te worden, zij bij afronding van de lerarenopleiding bekwaam zijn om voor de klas te staan. Er is dan helderheid over de kaders waaraan lerarenopleidingen gehouden zijn en welke ruimte zij hebben om het onderwijs pluriform en flexibel vorm te geven voor uiteenlopende groepen studenten. Dat de kaders voldoende ruimte laten aan lerarenopleidingen is belangrijk in het licht van de aanhoudende lerarentekorten. Met flexibele opleidingstrajecten zijn immers meer studenten te winnen voor het leraarschap.

Aanleiding: vele routes naar leraarschap vergen degelijke waarborging bekwaamheid

Er zijn vele routes om leraar te worden. Zo leidt een deel op tot leraar in het primair onderwijs en een ander deel voor het leraarschap in de onder- of bovenbouw van het voortgezet onderwijs of het middelbaar beroepsonderwijs. Een deel van de routes wordt aangeboden door hogescholen, een deel door universiteiten en een deel door de combinatie daarvan. Ook zijn er verkorte en versnelde trajecten, zoals de zij-instroomroutes. Vanuit haar grondwettelijke verantwoordelijkheid moet de overheid de bekwaamheid van aanstaande leraren waarborgen, ongeacht de route die zij hebben gevolgd. Op verzoek van de minister van Onderwijs gaat de Onderwijsraad na hoe waarborging van de bekwaamheid van aanstaande leraren te verenigen is met de ruimte voor lerarenopleidingen om het onderwijsprogramma pluriform en flexibel in te richten voor uiteenlopende groepen studenten en de verschillende onderwijsomgevingen waarin zij komen te werken.

Opvolging van deze aanbevelingen biedt de zekerheid dat ongeacht de route die studenten volgen om leraar te worden, zij bij afronding van de lerarenopleiding bekwaam zijn om voor de klas te staan.

Advies: maak wettelijke kaders toereikend

De raad constateert dat de bekwaamheid van aanstaande leraren nu onvoldoende gewaarborgd is. Het waarborgingssysteem schiet op drie punten tekort. De huidige wettelijke eisen aan de bekwaamheid zijn te globaal, er worden geen specifieke landelijke eisen aan de toetsing gesteld en sommige zij-instroomtrajecten worden niet geaccrediteerd. Lerarenopleidingen hebben bovendien rekening te houden met uiteenlopende regels en afspraken inzake de kwaliteiten waarover aanstaande leraren moeten beschikken, zoals de wettelijke bekwaamheidseisen die voor alle lerarenopleidingen gelden en de landelijke kennisbases die alleen voor hogescholen gelden. Door de verschillende kaders is niet duidelijk wat moet en mag. Deze onduidelijkheid zet de ruimte van lerarenopleidingen onder druk.

De Onderwijsraad adviseert de overheid de bekwaamheid van aanstaande leraren beter te borgen met toereikende wettelijke kaders, zodat de eisen aan de bekwaamheid voldoende specifiek zijn en de bekwaamheid degelijk wordt getoetst.

Aanbeveling 1: formuleer specifiekere wettelijke bekwaamheidseisen

De wettelijke bekwaamheidseisen beschrijven wat leraren moeten kennen en kunnen. De raad constateert dat de huidige eisen te globaal zijn. Belangrijke kwaliteiten waarover aanstaande leraren moeten beschikken, zoals kennis en kunde op het gebied van vakinhoud, vakdidactiek en pedagogiek, zijn onvoldoende gespecificeerd. Om de bekwaamheid van aanstaande leraren beter te borgen, beveelt de Onderwijsraad de overheid aan om de eisen specifiek te maken, zodat deze de kern van het leraarschap dekkend en voldoende concreet beschrijven.

Er kan worden voortgebouwd op de huidige wettelijke bekwaamheidseisen en op de landelijke kennisbases, die voor lerarenopleidingen aan hogescholen specifiek beschrijven wat leraren moeten kennen en kunnen. De raad pleit er wel voor om deze kaders kritisch tegen het licht te houden en inbreng van de belanghebbenden – lerarenopleiders, leraren, schoolleiders, schoolbestuurders en ouders – evenwichtig mee te nemen. Dit om te zorgen dat de eisen zich toespitsen op de kwaliteiten die echt nodig zijn om verantwoord te kunnen handelen in de onderwijspraktijk. Momenteel vindt zowel een herijking van de wettelijke bekwaamheidseisen plaats als een herijking van de kennisbases. De raad acht het onwenselijk deze processen stop te zetten en weer opnieuw te beginnen. Wel beveelt de raad de betrokken partijen aan nu al te anticiperen op toereikende wettelijke kaders bij een volgende herijking. Dit kan bijvoorbeeld door bij de herijkingen van de wettelijke bekwaamheidseisen en de landelijke kennisbases de perspectieven van de verschillende belanghebbenden zorgvuldig mee te nemen.

Vanuit haar grondwettelijke verantwoordelijkheid moet de overheid de bekwaamheid van aanstaande leraren waarborgen, ongeacht de route die zij hebben gevolgd.

Formuleer specifiekere eisen
Laat het onderwijsveld specifiekere bekwaamheidseisen ontwikkelen en veranker die in de wet.

Maak toetsing meer vergelijkbaar
Ontwikkel landelijke theorietoetsen en procesrichtlijnen voor praktijkbeoordelingen.

Laat ruimte aan opleidingen
Stuur als overheid verder niet op de onderwijsprogramma's van lerarenopleidingen.

Belangrijke kwaliteiten waarover aanstaande leraren moeten beschikken, zoals kennis en kunde op het gebied van vakinhoud, vakdidactiek en pedagogiek, zijn onvoldoende gespecificeerd.

Aanbeveling 2: toets bekwaamheid met landelijke theorietoetsen en beoordeel ook handelen in praktijk meer vergelijkbaar

Het is cruciaal in de eindfase van de opleiding na te gaan of aanstaande leraren aan de wettelijke bekwaamheidseisen voldoen. Dat is nu niet genoeg gewaarborgd. Lerarenopleidingen toetsen onderdelen van de bekwaamheid op verschillende manieren en momenten. De raad pleit ervoor dat de minister via een wettelijke regeling opdracht geeft aan (vertegenwoordigers van) het onderwijsveld om landelijke theorietoetsen en procesrichtlijnen voor de praktijkbeoordelingen te ontwikkelen. De wettelijke regeling geldt voor alle lerarenopleidingen, inclusief de zijinstroom- en andere flexibele trajecten. Op die manier wordt de toetsing van de bekwaamheid in de eindfase van de lerarenopleiding onderling beter vergelijkbaar.

Studenten aan een lerarenopleiding moeten bij hun afstuderen beschikken over kennis van vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische theorie. De raad beveelt aan om deze theorie landelijk en schriftelijk te toetsen. De overheid dient hiertoe theorietoetsen te laten ontwikkelen die passen bij de verschillende bevoegdheden. Waar mogelijk zijn de toetsvragen onderling gelijk, bijvoorbeeld over pedagogische en algemeen didactische theorieën.

Om het handelen in de praktijk te beoordelen, pleit de raad voor observaties en gesprekken waarin de aanstaande leraar het geobserveerde handelen toelicht en verantwoordt. De raad beveelt aan om deze vereisten op te nemen in wettelijk verankerde procesrichtlijnen.

Aanbeveling 3: stuur verder niet op onderwijsprogramma's lerarenopleidingen

De aanbevolen wettelijke bekwaamheidseisen, landelijke theorietoetsing en richtlijnen voor het handelen in de praktijk zullen ertoe leiden dat het onderwijsprogramma van lerarenopleidingen zich meer gaat richten op deze wettelijke eisen. De raad pleit ervoor dat de overheid niet verder stuurt op het onderwijsprogramma in de vorm van wettelijke maatregelen of bestuurlijke afspraken. Extra sturing is onnodig en past niet bij rol van de overheid. Bovendien zou dit de ruimte inperken die lerarenopleidingen nodig hebben om het onderwijs en de toetsing pluriform en flexibel vorm te geven.

onderwijsraad.nl/bekwaamheid-beter-borgen
Januari, 2025